

Wyrok z dnia 22 października 2003 r.

II UK 112/03

Emerytury lub renty inwalidzkiej oraz dodatków z wojskowego zaopatrzenia emerytalnego nie wypłaca się jedynie za okres, za który żołnierz zawodowy otrzymał uposażenie przewidziane w ustawie z dnia 17 grudnia 1974 r. o uposażeniu żołnierzy (jednolity tekst: Dz.U. z 1992 r. Nr 5, poz. 18 ze zm.). Do okresu tego nie dolicza się okresu, za który żołnierz zawodowy pobrał jednorazowe odszkodowanie z tytułu skróconego okresu wypowiedzenia stosunku wojskowej służby zawodowej.

Przewodniczący SSN Beata Gudowska, Sędziowie SN: Zbigniew Myszkowski (sprawozdawca), Maria Tyszel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 22 października 2003 r. sprawy z wniosku Marka K. przeciwko Wojskowemu Biuru Emerytalnemu w O. o wypłatę emerytury wojskowej od 1 maja 2003 r., na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 21 stycznia 2003 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Apelacyjnemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku wyrokiem z dnia 12 stycznia 2003 r. oddalił apelację ubezpieczonego Marka K. od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Olsztynie z dnia 3 października 2002 r. oddalającego odwołanie ubezpieczonego od decyzji Wojskowego Biura Emerytalnego w O. z dnia 10 lipca 2002 r. przyznającej mu prawo do emerytury wojskowej, ale równocześnie „zawieszającej” mu wypłatę tego świadczenia do dnia 31 grudnia 2003 r. z powodu uzyskania wypłaty rocznego uposażenia oraz odszkodowania. W odwołaniu od tej decyzji ubezpieczony utrzymywał, iż zawieszenie

wypłaty emerytury było uzasadnione tylko w okresie od 1 maja 2002 r. do 31 kwietnia 2003 r., natomiast brak było takich podstaw do zawieszenia wypłaty należnej mu emerytury za inny okres, za który uzyskał odszkodowanie z tytułu skróconego wypowiedzenia stosunku zawodowej służby wojskowej.

W sprawie tej ustalono, że Minister Obrony Narodowej decyzją z dnia 5 kwietnia 2002 r. zwolnił ubezpieczonego z zawodowej służby wojskowej i przeniósł go do rezerwy z dniem 30 kwietnia tego roku, z zastosowaniem skróconego okresu wypowiedzenia na wniosek zwolnionego żołnierza. W decyzji tej wskazano, że datą zwolnienia ubezpieczonego ze służby wojskowej dla celów emerytalnych jest ostatni dzień okresu, za który wypłacono mu odszkodowanie, tj. 31 grudnia 2002 r. W związku ze zwolnieniem ze służby ubezpieczony otrzymał kwotę 37.680,48 zł tytułem rocznego uposażenia przewidzianego w art. 18 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o uposażeniu żołnierzy zawodowych (jednolity tekst: Dz.U. z 1992 r. Nr 5, poz. 18 ze zm.), a także odszkodowanie za 8 miesięcy z tytułu skróconego okresu wypowiedzenia na podstawie art. 14 ust. 2 ustawy z dnia 25 maja 2001 r. o przebudowie i modernizacji technicznej oraz finansowaniu sił zbrojnych RP w latach 2001-2006 (Dz.U. Nr 76, poz. 804).

Oddalając odwołanie ubezpieczonego, Sąd pierwszej instancji wskazał, iż - stosownie do art. 18 ust. 6 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 11 poz. 108 ze zm., powoływanej dalej jako wojskowa ustawa emerytalna) - w razie zbiegu uprawnień do uposażenia i zaopatrzenia emerytalnego żołnierzowi przysługuje tylko jedno świadczenie przez niego wybrane. Emerytury wojskowej nie wypłaca się również za okres, za który żołnierz otrzymał uposażenie (art. 41 ust. 2 tej ustawy). Sąd podzielił stanowisko wojskowego organu emerytalnego, że dniem zwolnienia ubezpieczonego z zawodowej służby wojskowej był ostatni dzień okresu, za który wypłacono mu odszkodowanie z tytułu skróconego okresu wypowiedzenia. Skoro ubezpieczony otrzymał takie odszkodowanie za okres do dnia 31 grudnia 2002 r., to w tej dacie został zwolniony ze służby w rozumieniu art. 14 ust. 6 ustawy z dnia 25 maja 2001 r. i od niej należy liczyć okres, za który przysługuje roczne uposażenie po zwolnieniu z zawodowej służby wojskowej (art. 18 ust. 1 ustawy o uposażeniu). W konsekwencji roczny okres pobierania tego uposażenia przypadał od 1 stycznia do 31 grudnia 2003 r.

Powyższe stanowisko w pełni podzielił Sąd Apelacyjny, który dodatkowo argumentował, że z art. 14 ust. 6 ustawy z dnia 25 maja 2001 r. jednoznacznie wynika, iż dla celów emerytalnych dniem zwolnienia z zawodowej służby wojskowej jest ostatni dzień okresu, za który wypłacone zostało jednorazowe odszkodowanie, z czego wynika, iż okres 8 miesięcy, za który ubezpieczony uzyskał odszkodowanie jest traktowany jako równorzędny ze służbą wojskową. Podlega on zatem zaliczeniu do okresu pełnienia służby wojskowej i ma wpływ na uprawnienia emerytalne zwolnionego żołnierza. Oznacza to, że ubezpieczonemu należało wypłacać emeryturę od 1 stycznia 2004 r., gdyż do tej daty „wypłata emerytury podlegała zawieszeniu z powodu ustanowionego w tym przepisie dalszego trwania służby wojskowej, ale tylko dla celów emerytalnych”. Natomiast wypłacanie ubezpieczonemu emerytury od 1 maja 2003 r. byłoby sprzeczne ze szczególnym zapisem art. 14 ust. 6 ustawy z 25 maja 2001 r., którego celem było zawieszenie przyznanych świadczeń emerytalnych także za okres wypłacania jednorazowego odszkodowania z tytułu skróconego okresu wypowiedzenia.

W kasacji pełnomocnik ubezpieczonego podniosła następujące zarzuty: 1) „niezgodną z intencją ustawodawcy” wykładnię art. 14 ust. 1-6 ustawy z 25 maja 2001 r., "skutkującą określeniem prawa do nabycia uprawnień emerytalnych od 01.01.2004 r., a nie od 01.05.2003 r.", 2) naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. - przez „niewłaściwą ocenę zebranego materiału dowodowego, a zwłaszcza błędne ustalenie daty nabycia uprawnień rentowych przez powoda”, który nabył je od 1 maja 2003 r. Na tych podstawach skarżący domagał się zmiany zaskarżonego wyroku i zasądzenia kosztów zastępstwa procesowego według zestawienia, ewentualnie wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu z uwzględnieniem kosztów procesu. W ocenie skarżącego wytyczne Ministra Obrony Narodowej z dnia 5 października 2001 r. wskazywały, iż konieczność restrukturyzacji sił zbrojnych wymusiła zapewnienie zwalnianym żołnierzom zawodowym określonych gratyfikacji pieniężnych wypłacanych ze środków budżetowych „zaplanowanych w wydatkach nie zaliczanych do wynagrodzeń”, a zatem kwoty wypłacanych odszkodowań w żadnej mierze nie mogły obciążać wydatków przeznaczonych na uposażenia. Jednakże z punktu 10. tych wytycznych, skierowanych do wszystkich wojskowych biur emerytalnych, wynikało, że organy te są obowiązane w wydawanych decyzjach zawieszać wypłatę świadczeń emerytalnych za okres równy sumie skróconego okresu wypowiedzenia i liczby miesięcy, za który wy-

płacono uposażenie należne żołnierzowi przez okres roku po zwolnieniu z zawodowej służby wojskowej. W rozumieniu skarżącego oznaczało to, że w jego przypadku mogło dojść „do zawieszenia wypłaty świadczeń emerytalnych na okres 13 miesięcy, począwszy od dnia 31.03.2002 r. Zwolnienie ze służby nastąpiło z dniem 30.04.2002 r., z zastosowaniem skróconego 1-miesięcznego okresu wypowiedzenia, natomiast uposażenie należne zostało mu wypłacone za okres 12 miesięcy, licząc od 30.04.2002 r. Oznaczałoby to więc konieczność zawieszenia powodowi wypłaty przysługujących mu świadczeń do 30.04.2003 r., a nie jak błędnie przyjęły Sądy obu instancji do 31.12.2003 r.”. Za taką interpretacją ma przemawiać treść art. 14 ust. 4 ustawy z 25 maja 2001 r., stanowiącego, iż jednorazowe odszkodowanie przysługuje niezależnie od należności pieniężnych przysługujących żołnierzom zwalnianym ze służby wojskowej. Dlatego istnieje bezwzględna potrzeba dokonania wykładni budzących poważne wątpliwości prawne przepisów, tym bardziej że istnieje zasadnicza rozbieżność orzecznictwa w podobnych sprawach, w których sądy apelacyjne orzekały na korzyść ubezpieczonych.

W odpowiedzi na kasację wojskowy organ emerytalny wniósł o jej oddalenie i zasądzenie od ubezpieczonego kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych. W ocenie tego organu - szczególne regulacje zawarte w epizodycznej ustawie o przebudowie sił zbrojnych należy interpretować „tylko w ramach całego systemu prawa obowiązującego w wojsku”, co uzasadnia stanowisko, że zawieszenie wypłaty ubezpieczonemu świadczeń z wojskowego zaopatrzenia emerytalnego następowało na okres 12 miesięcy, począwszy od terminu określonego w art. 14 ust. 6 ustawy o przebudowie sił zbrojnych. „Za słuszością” takiego rozwiązania przemawia zasada równego traktowania wszystkich żołnierzy zawodowych zwalnianych ze służby wojskowej, bez względu na stosowanie do nich skróconego okresu wypowiedzenia, zważywszy ponadto, iż przeprowadzane reformy dotyczące zawodowej służby wojskowej nie powinny „powodować dodatkowych konsekwencji dla budżetu Państwa”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja jest uzasadniona, albowiem wypłata słusznie nabytych praw emerytalnych lub rentowych może być wstrzymana, zawieszona bądź częściowo ograniczona wyłącznie na podstawie i w granicach niesprzecznych z Konstytucją RP norm

prawa ustawowego. Do tego rodzaju szczególnych unormowań ustawowych zalicza się art. 41 ust. 2 wojskowej ustawy emerytalnej, który stanowi, iż emerytura lub renta inwalidzkiej oraz dodatków nie wypłaca się za okres, za który żołnierz otrzymał uposażenie przewidziane w ustawie o uposażeniu żołnierzy, chyba że emerytura lub renta byłaby korzystniejsza. Szczególna natura prawna powołanego unormowania nakazuje jego ścisłą gramatyczną wykładnię, bez możliwości dokonywania interpretacji rozszerzającej przewidzianej w nim wyjątkowej dopuszczalności wstrzymania wypłaty świadczeń emerytalnych lub rentowych z wojskowego zaopatrzenia emerytalnego, nawet gdyby względy słuszności lub celowości, czy ryzyko poniesienia „dodatkowych konsekwencji dla budżetu Państwa” podważały lub sprzeciwiały się racjonalności przyjętych i obowiązujących rozwiązań prawnych wielokrotnie gratyfikujących żołnierza zawodowego z jednego tytułu zwolnienia go z zawodowej służby wojskowej. Z art. 41 ust. 2 wojskowej ustawy emerytalnej wynika jednoznacznie, że nabyte przez zwolnionego ze służby żołnierza zawodowego uprawnienia emerytalne lub rentowe nie są wypłacane jedynie za okres, za który żołnierz otrzymał uposażenie przewidziane wyłącznie w ustawie o uposażeniu żołnierzy. Oznacza to, że nie można łączyć wypłaty wojskowej emerytury lub renty z równoczesnym pobieraniem uposażenia wojskowego przewidzianego w art. 18 ust. 1 pkt 1 ustawy o uposażeniu wojskowym, który stanowi, że żołnierzom zawodowym zwolnionym z zawodowej służby wojskowej pełnionej jako służba stała, niezależnie od odprawy, przysługuje między innymi co miesiąc przez okres roku po zwolnieniu ze służby uposażenie zasadnicze wraz z dodatkami o charakterze stałym, należne na ostatnio zajmowanym stanowisku służbowym. W konsekwencji jedynie w razie zbiegu uprawnień do tego uposażenia i zaopatrzenia emerytalnego, żołnierzowi przysługuje - według jego wyboru - wyłącznie jedno z tych świadczeń (art. 18 ust. 4 tej ustawy).

Tymczasem jednorazowe odszkodowanie przysługujące żołnierzom zwalnianym z zawodowej służby wojskowej z tytułu skrócenia okresu wypowiedzenia stosunku zawodowej służby wojskowej jest świadczeniem przewidzianym w innej ustawie (art. 14 ust. 2 ustawy o przebudowie sił zbrojnych), a zatem nie jest uposażeniem przewidzianym w ustawie o uposażeniu żołnierzy. Przepis przewidujący jednorazowe odszkodowanie, które przysługuje w wysokości jednomiesięcznego uposażenia zasadniczego wraz z dodatkami o charakterze stałym, należnymi na ostatnio zajmowanym stanowisku służbowym za każdy miesiąc skrócenia okresu wypowiedzenia, odsyła do przepisów ustawy o uposażeniu żołnierzy zawodowych jedynie co do wyli-

czenia jego wysokości i jedynie w tym zakresie jednorazowe odszkodowanie jest tożsame z uposażeniem wojskowym. Już z tej przyczyny okres, za który żołnierz zawodowy pobrał przysługujące mu jednorazowe odszkodowanie nie ogranicza należnych mu uprawnień emerytalnych lub rentowych stosownie do treści art. 41 ust. 2 wojskowej ustawy emerytalnej, który wyłącza je jedynie w okresie, za który żołnierz otrzymuje odrębne uposażenie przewidziane w ustawie o uposażeniu żołnierzy zawodowych. Oznacza to, że niewypłacanie żołnierzowi zawodowemu należnej mu wojskowej emerytury lub renty za okres, za który pobrał on przysługujące mu jednorazowe odszkodowanie z tytułu skróconego okresu wypowiedzenia stosunku wojskowej służby zawodowej byłoby dopuszczalne jedynie wtedy, gdyby ustawa o przebudowie sił zbrojnych zawierała analogiczne uregulowanie do wyjątku określonego w art. 41 ust. 2 wojskowej ustawy emerytalnej.

Możliwość lub dopuszczalność wstrzymania żołnierzowi wypłaty wojskowej emerytury lub renty za okres pobranego jednorazowego odszkodowania z tytułu skrócenia okresu wypowiedzenia stosunku tej służby nie można wyprowadzić z treści art. 14 ust. 6 ustawy o przebudowie sił zbrojnych. Przepis ten stanowi, że dla celów emerytalnych dniem zwolnienia z zawodowej służby wojskowej jest ostatni dzień okresu, za który wypłacone zostało odszkodowanie. Okres ten traktowany jest jako równorzędny ze służbą wojskową. Regulacje te w żadnym racjonalnym rozumieniu nie mają natury ograniczającej uprawnienia emerytalne lub rentowe żołnierza zawodowego, przeciwnie, kreują ustawową fikcję prawną dla celów emerytalnych, nakazującą uznać za równorzędny ze służbą wojskową cały okres, za który wypłacono żołnierzowi zawodowemu jednorazowe odszkodowanie z tytułu skróconego wypowiedzenia stosunku zawodowej służby wojskowej. Wpływa to na możliwość nabycia uprawnień emerytalnych lub rentowych przez tych zwalnianych z zawodowej służby wojskowej żołnierzy zawodowych, którzy bez uwzględnienia pełnego okresu wypowiedzenia nie legitymowaliby się ustawowo wymaganym stażem zawodowej służby wojskowej koniecznym dla nabycia tych uprawnień. Ten okres równorzędny ze służbą wojskową powiększa także rozmiar wojskowego stażu emerytalno-rentowego, co przekłada się na wzrost wysokości należnych żołnierzowi zawodowemu świadczeń z wojskowego zaopatrzenia emerytalnego.

Trzeba też zwrócić uwagę, że jednorazowe odszkodowanie z tytułu skróconego okresu wojskowej służby zawodowej przysługuje niezależnie, tj. obok innych „odrębnych” należności pieniężnych przysługujących żołnierzom zawodowym zwalnia-

nym z zawodowej służby wojskowej (art. 14 ust. 4 ustawy o przebudowie sił zbrojnych), a jednym i tym samym terminem wypłaty tych świadczeń jest ostatni dzień skróconego okresu wypowiedzenia (art. 14 ust. 5 tej ustawy), będący ostatnim dniem pozostawania w stosunku wojskowej służby zawodowej, z którego upływem następuje jego wcześniejsze rozwiązanie. Również te spostrzeżenia wykluczają uznanie, że jednorazowe odszkodowanie przysługujące z tytułu skrócenia okresu wypowiedzenia ma charakter prawny uposażenia, czy wręcz że jest rodzajem uposażenia przewidzianego w ustawie o uposażeniu żołnierzy, które wpływa na wstrzymanie wypłaty świadczeń z wojskowego zaopatrzenia emerytalnego.

Dokonane rozważania sprawiły, iż Sąd Najwyższy uznał za chybioną i bezpodstawną koncepcję Sądów obu instancji, jakoby możliwe i dopuszczalne było sumowanie równolegle biegnącego okresu, za który zwolniony ze służby wojskowej żołnierz zawodowy pobrał jednorazowe odszkodowanie z tytułu skrócenia okresu wypowiedzenia z równoczesnym okresem rocznym pobierania uposażenia przewidzianego w ustawie o uposażeniu żołnierzy, co miałoby jakoby uzasadniać przesunięcie „daty, od której świadczenie emerytalne ma być wypłacane”. Warto w tym kontekście zaznaczyć, iż nabyte przez zwalnianych ze służby żołnierzy zawodowych emerytury lub renty z wojskowego zaopatrzenia emerytalnego i tak nie są wypłacane w okresie skróconego wypowiedzenia, albowiem ich wypłatę wstrzymuje równolegle biegnący roczny okres pobierania uposażenia przewidzianego w ustawie o zaopatrzeniu żołnierzy. Jest to zawsze okres dłuższy niż równolegle biegnący okres skróconego wypowiedzenia, za który zwolniony ze służby żołnierz zawodowy pobiera jednorazowe odszkodowanie w wysokości uposażenia.

Powyższe oznacza, że art. 14 ust. 6 ustawy o przebudowie sił zbrojnych, nakazujący równorzędne traktowanie ze służbą wojskową okresu skróconego wypowiedzenia stosunku służby wojskowej, który uznaje za datę zwolnienia z zawodowej służby wojskowej - ostatni dzień, za który żołnierzowi wypłacone zostało odszkodowanie jedynie „dla celów emerytalnych”, nie może być interpretowany tak samo, jak mające inne brzmienie i szczególny (wyjątkowy) charakter prawny normy art. 41 ust. 2 wojskowej ustawy emerytalnej w związku z art. 18 ust. 1 pkt 1 i ust. 4 ustawy o uposażeniu żołnierzy, które przewidują, iż tylko w razie zbiegu uprawnień do wojskowego zaopatrzenia emerytalnego z uposażeniem przewidzianym w ustawie o uposażeniu żołnierzy, przysługuje jedno z tych świadczeń - według wyboru uprawnionego żołnierza. W tym kontekście niedopuszczalne są próby podważania zasadniczego

założenia demokratycznego porządku prawnego, że wypłata słusznie nabytych świadczeń emerytalnych lub rentowych może być wstrzymana, zawieszona bądź częściowo ograniczona wyłącznie na podstawie i w granicach ściśle interpretowanych norm prawa ustawowego. Jeżeli takiej jednoznacznej dyrektywy, analogicznej do brzmienia art. 41 ust. 2 wojskowej ustawy emerytalnej w związku z art. 18 ust. 1 pkt 1 i ust. 4 ustawy o uposażeniu żołnierzy, nie zawiera ustawa o przebudowie sił zbrojnych. Sądy ubezpieczeń społecznych nie są uprawnione do „poprawiania” prawodawcy w zakresie pożądanego kierunku i treści ustanawiania ustawowych regulacji normatywnych wyjątkowo kreuujących dopuszczalność wstrzymywania wypłaty słusznie nabytych świadczeń z wojskowego zaopatrzenia emerytalnego. W tym zakresie sądy podlegają ustawom i orzekają na podstawie obowiązujących przepisów prawa ubezpieczeń społecznych niezależnie od konsekwencji finansowych jakie pociąga za sobą prawidłowe stosowanie prawa. W szczególności sądy nie pełnią roli strażników finansów publicznych i nie mogą być tak postrzegane.

Powyższe rozważania przekreślają wiążący walor prawny zastosowanej przez Sądy meriti niedopuszczalnej wykładni rozszerzającej tego rodzaju ustawowe wyjątki także na okresy, za które żołnierz zawodowy pobrał jednorazowe odszkodowanie z tytułu skróconego okresu wypowiedzenia stosunku wojskowej służby zawodowej. Oznacza to wadliwość dokonanej w zaskarżonym wyroku wykładni art. 14 ust. 6 ustawy o przebudowie sił zbrojnych w związku z art. 41 ust. 2 wojskowej ustawy emerytalnej w związku z art. 18 ust. 1 pkt 1 i ust. 4 ustawy o uposażeniu żołnierzy. W tej sytuacji Sąd Najwyższy wyraża pogląd, że emerytury lub renty inwalidzkiej oraz dodatków z wojskowego zaopatrzenia emerytalnego nie wypłaca się za okres, za który żołnierz zawodowy otrzymał uposażenie przewidziane w ustawie o uposażeniu żołnierzy. Do okresu tego nie dodaje się okresu, za który żołnierz zawodowy pobrał jednorazowe odszkodowanie z tytułu skróconego okresu wypowiedzenia stosunku wojskowej służby zawodowej.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy wyrokował na podstawie art. 393¹² k.p.c.

=====